

לעיל בדרך אגב.

איבעיא להו לבני בית המדרש: האם דין השבת אבידה על פי **סימנין**, בלי עדים — מדאורייתא הוא, או שמא רק **מדרבנן** מחזירין בסימנים, אבל מדאורייתא מחזירין רק על פי עדים? (224)

למאי נפקא מינה?

לעניין אהדורי [החזרת] גט אשה (225) שאבד כז-ב מהשליח (226) המביאו לה מהבעל [לפני שהספיק לתתו לה], ומצאו אדם אחר, ואין לשליח עדים על כך שזהו הגט שהביא עמו, האם אפשר להחזירו לשליח **בסימנים** של הגט [שאם אין זה הגט שכתב הבעל, אי אפשר לגרש בו אשה זו, שהרי לא נכתב לשמה] (227).

עדים, אלא יש רק את החשש דלמא אתרמי מת אחר שיש בו אותם הסימנים. וכל בעיית הגמרא אינה אלא מצד חשש משקר, דמצד דלמא אתרמי — ודאי סמכינן אסימנים מדאורייתא, לכן נקטה הגמרא את הבעיה גבי אהדורי גט אשה בסימנים, דאלו גבי עדות אשה, פשיטא ליה שסומכין על הסימנים להתירה!

226. כך פירש רש"י. והקשו עליו, למה לא פירש שאבד הגט מן הבעל שרוצה לגרש בו, או שאבד מן האשה, שאומרת שנתגרשה בגט זה? וביאר בעונג יו"ט [סימן כ"ן], שכל הצד שלא יועילו סימנים מדאו' הוא מתרי טעמי: חדא, דלמא אתרמי סימנים כסימנים. ועוד, דחיישינן למשקר, דלמא מחזא חזי, או שאומר את הסימנים כסומא בארובה. אבל אם היה רק חשש אחד, ודאי היינו סומכים על סימנים מדאורייתא. ולכן פרש"י שהבעיה היא בשליח, דאז איכא תרי חששי. אבל אם האשה טוענת שאבד ממנה, אזי יש רק חשש משקר. דמשום חששא דאתרמי — לא אכפת לן, שהרי אם אמת הוא שאבד גיטה, מה בכך שגט זה הנמצא לפנינו אינו הגט שלה, הרי הוא לה רק לראיה! וכן גבי בעל, איכא רק חששא דאתרמי. אבל לא חיישינן למשקר, שהרי בידו לכתוב גט ולגרשה!

227. הקשה הנודע ביהודה [תנינא אהע"ז סימן ס'], היאך למדים החזרת גט בסימנים —

שזה פרוטה בשעת מציאה — אינו חייב להחזירה. הא אם היתה שזה פרוטה בשעת מציאה והוולה, ואחר כך חזרה לאיתנה, הרי זה חייב להחזיר או להכריזו". הרי שהוא מפרש את מחלוקת רבנן ורבי יהודה בהוקרה והוולה וחזרה והוקרה, דמיירי לאחר שעת המציאה. שאם הוולה אחר כך — נפטר מהשבה לכולי עלמא. ואם חזרה והוקרה אצלו, נחלקו בדבר רבנן ורבי יהודה, והלכה כרבנן שחייב.

224. עיין בגור אריה [פירוש המהר"ל על התורה, פרשת ויצא כ"ט כ"ה], גבי מה שאמרו שמסר יעקב סימנים לרחל, ורחל מסרתן ללאה, שפירש שסמך יעקב על הסימנים, משום שהלכה שסימנים דאורייתא, והוי סימן מובהק, ולכן בלילה הרי היא רחל לענין דינא לסמוך עליו.

225. הקשה מהרי"ק [סימן קפ"ד], למה לא נקטה הגמרא נפק"מ גבי עדי מיתת הבעל, המכירים את המת על פי סימנים, שאם סימנים דאורייתא, הרי סמכינן עלייהו להתירה, ואם לאו דאורייתא — אין סומכין עליהן?

ותירץ בקצוה"ח [סימן רנ"ט], דלהכי נקטה הגמרא נפק"מ גבי גט אשה, משום שבאבידה איכא תרי חששי, חדא, דלמא מתרמי עוד אחר שיש לו אותן סימנים, ועוד, דלמא מחזי חזי, או כסומא בארובה, ובשקר הוא בא לומר הסימנים, ושני חששות אלו יש גם בגט אשה. אבל בעידי מיתת הבעל אין חשש משקר, שהרי מדובר בשני

תא שמע מדברי משנתנו: אף השמלה היתה בכלל כל אלו, ולמה יצאת? להקיש אליה, ולומר לך: מה שמלה מיוחדת, שיש לה סימנין ויש לה תובעין, חייב להכריז, אף כל דבר שיש לו סימנין ויש לו תובעין — חייב להכריז!

מוכח מכאן, שדין סימנים נלמד מהמקרא! (228)

אי אמרת שסימנים דאורייתא — מהדרינן לו את הגט על פי סימנים, ויוכל לגרש בו את האשה.

ואי אמרת שסימנים מדרבנן, אם כן, כי עבוד רבנן תקנתא שיחזירו אבידה על פי סימנים — דווקא בעניין ממונא, לפי שהפקר בית דין — הפקר. אבל בענין איסורא, כגון גט אשה — לא עבוד רבנן תקנתא, שהרי אין בכחם לעקור דבר מן התורה.

כ"ג אות כ"ה], על פי מה שכתב רש"י, שמדובר לענין להחזיר גט אשה שאבד מן השליח המביאו לה — קודם שנתנו לה. דלהכי, כשמחזירין את הגט לשליח על ידי סימנים, אין זה נגד חזקת איסור אשת איש, שהרי כל זמן שלא ניתן הגט לאשה, הרי היא עומדת באיסורה. וכשאנו דנין על הגט אם אפשר לגרש בו, שפיר סמכין על הסימנים להכשירו. וכיון שהוכשר הגט, שוב אפשר למסרו ליד האשה, ולהתירה מאיסורה. וע"ע באחרונים מה שתירצו בזה.

וע"ע בראשונים ובאחרונים שהקשו מההיא דלעיל [כ' א] גבי ההוא גיטא דאשתכח בי דינא דרב הונא, דאמרינן דחיישינן לשני שוירי אף שגבי ממון לא חיישינן כה"ג, כיון שאיסורא מממונא — לא ילפינן, ואם כן, היאך למדים איסורא מממונא לענין סימנים?

228. הקשו האחרונים, למה לא דוחה הגמרא, שמה ששינוי שסומכין על סימנים מדאורייתא, היינו בסימנים מובהקין, שמבואר בסוגיין להלן, שאף אי אמרינן שסימנים לאו דאורייתא, מכל מקום סומכים על סימן מובהק!

וכתב קצוה"ח, שמוכח מזה, שמה שנספקה הגמרא אם סימנים דאורייתא, היינו אף בסימנים מובהקין, שהסברא שלא יועילו סימנים, היינו

מהחזרת אבידה בסימנים, הרי באבידה אין בעל האבידה מוציא מיד מוחזק, ואין חזקה מנגדתו, מה שאין כן בגט, הרי אתה מוציא את האשה מחזקת אשת איש!

ותירץ, שמה שאמרה תורה להחזיר אבידה בסימנים, אנו למדים שסמכה תורה על סימנים גם נגד חזקה. שהרי לולא שאמרה תורה להחזיר בסימנים, היו הבעלים מתייאשים, והיתה האבידה של המוצא, שהיה קונה אותה ביאוש! וכשאמרה תורה שמחזירין בסימנים, הפקיעה את כח המוצא, שלא יוכל לזכות בה ולהחזיקה לעצמו. הרי שסימנים עדיפים על חזקה!

ויש שתירצו, שהרי באבידה יש רובא דעלמא נגד זה שבא ונותן סימניה, וכיון שסומכים על סימנים נגד רוב, כל שכן שסומכין עליהם נגד חזקה, שהרי רובא וחזקה — רובא עדיף!

ובשו"ת חת"ס [אהע"ז ח"א סימן נ"ו] ביאר, שהרי גם שטרות נכללים בכלל "כל אבידת אחיך" האמור בתורה, ואמרה תורה שמחזירין שט"ח למלוה בסימנים, והולך וגובה על פיהם מן הלוח! הרי שסמכה תורה על סימנים גם להוציא ממוחזק! [והמהר"ם שיק [אהע"ז סימן מ"ז] הוסיף לבאר, שהרי גם גט נכלל בכלל "כל אבידת אחיך", ואם סימנים דאורייתא, אם כן מפורש בתורה שמחזירין גט אשה בסימנים!] עוד תירץ בשו"ת חמדת שלמה [אהע"ז סימן

זה נלמד מהמקרא! (230)

ודוחה הגמרא: **אימא** שלמדים מהמקרא שמחזירין חמור אף **בעדי אוכף**, אם יש עדים שמכירין בטביעות עין שהאוכף שייך לו, מחזירין לו את החמור. אבל בסימנים — אין מחזירין מדאורייתא.

תא שמע: כתוב בענין השבת אבידה: **”והיה עמך עד דרש אחיך אתו”**. ויש לתמוה: **וכי תעלה על דעתך שיתננו לו המוצא לבעל האבידה קודם שירשנו?** והרי עד שבא אדם לדרוש את האבידה, אין המוצא יודע למי

ודוחה הגמרא: אף שהתנא מזכיר את שני העניינים, סימנים ותובעין, מכל מקום, המקרא — **לענין תובעין אצטריבא ליה**, שחייבין להחזיר דווקא אבידה שיש לה תובעין, שלא נתייאשו בעליה. ומה שנקט התנא גם את עניין הסימנים — **כדי נסבא**, אגב מה ששנה את ענין התובעין. ואכן אין דין זה נלמד מהמקרא, אלא מדרבנן הוא.

תא שמע ממה שאמר רבא לעיל, שמהמילה **”חמור”** שנאמרה בעניין אבידה, נלמד שמחזירין חמור אף **בסימני אוכף** (229), ומוכח מכאן שסימנים דאורייתא, שהרי עניין

שמוכח מכאן שאין בכלים סימנים מובהקין.

229. כך פירש רש”י. ותוס’ כתבו דכרייתא היא, שמחזירין חמור בסימני אוכף. ולפי זה, מה שמתרצת הגמרא **”אימא בעדי אוכף”**, היינו שמשבשין הברייתא. אמנם בנו”ב [תנינא אהע”ז סימן ס”ו] כתב, שאין צריך לשבש הברייתא. שאף שסומכין על העדים ולא על הסימנים, מכל מקום נקטה הברייתא **”סימני אוכף”**, משום שעל פי הסימנים — ימצא עדים, וכפי שכתבו התוס’ לעיל [ד”ה מה שמלה], שאף שסימנים לאו דאורייתא, ואין מחזירין אלא בעדים, מכל מקום על ידי הסימנים ימצא עדים, ואם אין בה סימנים — מתייאש.

230. הקשו הרמב”ן והריטב”א [וכן נתקשו בזה האחרונים], למה אין הגמרא דוחה שמדובר שיש באוכף סימנים מובהקין, ולכן סומכין עליהם מדאורייתא!

וכתבו הרמב”ן והריטב”א, שסימן מובהק — בכלל עדים הוא! ואם כן, על כרחך שמה ששינוי שמחזירין חמור בסימני אוכף, היינו בסימנים רגילים.

מצד חשש משקר, דלמא מחזא חזי לה קודם לכן, או שאומר סימניה סתם, כסומא בארובה, וטעם זה שייך אף בסימנים מובהקין! ומה שמבואר להלן גבי עידי מיתת הבעל, שסומכין על סימנים מובהקין — אף אי סימנים לאו דאורייתא, היינו דווקא התם, דמיירי בעדים, דליכא חשש משקר. והחשש הוא רק דלמא אתרמי אחר שיש לו אותן סימנים, דבהכי אמרינן שפיר, דסומכין על סימנים מובהקין מדאורייתא.

ובקהלות יעקב [סימן כ”ו] הקשה על דבריו מהגמרא להלן, דאמרינן שמחזירין גט לאשה על פי סימן מובהק, כגון נקב יש בו בצד אות פלונית, חזינן שמועיל סימן מובהק גם לגבי חשש משקר, שהרי בגט, אם לא שיש חשש משקר, היינו מחזירין לה את הגט, ולא היינו חוששין דלמא אתרמי, משום שסוף סוף אם כך היא האמת, שהיא אבדה את גיטה, יש להחזיר לה את הגט אף אם אינו שלה, שיהא לה לראיה. והפנ”י והגרעק”א כתבו, שכיון שהמשנה לומדת דין סימנים משמלה, משמע שמדובר בסימן סתם, שסתם שמלה יש לה סימנים רגילים, ולא מובהקין. ובשו”ת כתב הפנ”י,

להחזיר!

אלא, דרשהו, את זה שבא וטוען שהוא בעל האבידה, **אם רמאי הוא, או אינו רמאי** (231).

מאי לאו, האם אין הכוונה שדורשין אם הוא רמאי **בסימניו,** שבדוקין אם הוא בקי בסימני האבידה? (232) ומוכח מכאן, שסימנים דאורייתא!

וכך דורשים את הפסוק "עד דרש אחיך אתו": עד דרשך [עד שתדרוש אתה] את אחיך, אם דובר אמת הוא או לא.

ודוחה הגמרא: **לא.** הכוונה היא שדורשין **בעדים** אם הוא רמאי. שיביא עדים שהוא שלך (233).

להחזיר, ואם מחזירין בטביעות עין לכל אחד, למה יתיימשו הבעלים? אלא בהכרח "שמלה" בא ללמדנו שמחזירין בסימנים, וסימנים דאורייתא.

ויש שביארו על פי מה שכתב הב"י, שאם סימנים דרבנן, אין מחזירין חמור בסימני אוכף אף אם יתן סימנים מובהקין. וביארו טעמו, שאין כאן סימן מובהק, כיון דאיכא תרי חששי, דלמא השאיל את האוכף, ודלמא אתרמי סימנים כסימנים שנתן. ואף ששתי החששות רחוקות, שהרי אוכפא לא מושלי אינשי, והסימנים שנתן — סימנים מובהקין הן, מכל מקום, בצירוף שתי החששות תו לא מחשב כסימנים מובהקין, ודיינינן ליה כסימן אמצעי שאין סומכין עליו מדאורייתא. ואם כן, מובנת הראיה ממשנתנו שסימנים דאורייתא, מהאי דמחזירין חמור בסימני אוכף!

232. בבעל הטורים על התורה [דברים כ"ב, ב'] כתב: "עד דרש אחיך אותו. פירוש, שידרוש האות שלו, שיתן לו סימן בו. וזהו שאמרו רז"ל: דרשהו אם הוא רמאי אם לאו, מאי לאו בסימנים שעליה". והיינו שהוא מפרש, שמה שרצתה הגמרא לומר שהדרישה היא בסימנים, היינו משום שכך היא משמעות "אותו", האות שלו, של החפץ, שצריך שיהא החפץ אצל המוצא, עד שיבואו הבעלים ויתנו אותותיו של החפץ.

231. הקשה המהר"ם שיף, הרי התנא של משנתנו לומד את דין החזרה בסימנים מ"שמלה", והכא בברייתא דרשינן מ"עד דרש אחיך אותו"! ותירץ, דאכן מקרא דהכא דרשינן רק שידרשנו המוצא בדבר שסומכין עליו להחזיר אבידה, ומ"שמלה" ילפינן דהיינו סימנים.

והכי איתא בזוהר פרשת חוקת [קפ"ד]: "תרין אותו אינון שלימין בתרי ויין [פעמים כתובה בתורה המילה אותו עם שני ויין] וכו', "עד דרש אחיך אותו", מ"ט, בגין דאינון אות ממש, עד דרוש אחיך אותו, דבעי לפרשא ההוא אות דההיא אבידה".

והחתם סופר מבאר, שהמקרא של "עד דרוש" מגלה על המקרא ד"שמלה" דהיינו סימנים. שאם נאמר שסימנים לאו דאורייתא, וקרא דשמלה — ליש לה תובעין איצטריך, אם כן, למאי אתי קרא ד"עד דרוש"? אם ללמדנו שלא נחזיר בטביעות עין לכל אחד עד שנדרשהו אם הוא רמאי, לא איצטריך, שהרי כבר למדנו מ"שמלה" שאם נתיימשו הבעלים — אין צריך

233. כך פירש רש"י. והקשה עליו בעל המאור, וז"ל: לפירוש ה"ר שלמה למה לי עד דרוש, תיפוק ליה משמלה, דלא אתיא אלא ליש לה תובעין, ולא אתיא לסימנין, וכיון דלית ליה סימנין דאורייתא, ודאי בעדים מהדר". עוד הקשו עליו הראשונים, הרי לכך אין צריך פסוק, לומר שמחזירין אבידה בעדים המעידים שהיא של האובד, שהרי דבר

עדותן נחשבת עדות], אלא אם כן יכולים להעיד על כך שראו את פרצוף הפנים עם החוטם⁽²³⁴⁾ של המת. אף על פי שיש להם סימני בגופו ובכליו⁽²³⁵⁾, אין עדות זו

תא שמע: אשה שבעלה נעלם, ואין ידוע לנו אם הוא מת, ומותרת אשתו להנשא לאחר, או שמא חי הוא, ואסורה לינשא. ובאו עדים להעיד שראו אותו שמת, אין מעידין [אין

קרא: "דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי", שאם הוא רמאי, צריך עדי נפילה. ואם אינו רמאי — סגי בעדי אריגה].

234. הר"ח ועוד ראשונים פירשו, שמדובר לענין סימנים, שאין מעידין על המת — אלא על סימני פנים עם החוטם דווקא, ולא על סימני הגוף.

אבל יש מהראשונים [בסוגיא במסכת יבמות ק"כ א] שפירשו, שמדובר לענין טביעות עין, שאין מקבלין עדות של הכרה בטביעות עין, אלא אם כן מעידין העדים על הכרת פרצוף פנים עם החוטם, ולא כשמעידין על הכרת הגוף. ועיין בנו"ב [תניינא אהע"ז סימן ס"ב] שביאר, דהיינו טעמא, משום שפרצוף הפנים מורכב מכמה איברים, מצח, עיניים, גבות עיניים, לחיים, שפתיים וסנטר, ולכן יכול אדם להבחין בנקל בטביעות עין שכל החלקים מותאמים זל"ו. מה שאין כן בשאר גוף האדם, שאין בו הרכבות דברים, וכל אבר עומד בפני עצמו, אי אפשר לסמוך על טביעות עין. עיי"ש שהאריך.

235. מלשון הברייתא משמע שמדובר שיש סימנים גם בגופו וגם בכליו, ואעפ"כ אין זו עדות מספיקה להתירה. והיינו, שאם סימנים לאו דאורייתא, אף שני סימנים לא יועילו.

והפנ"י והחת"ס מבארים בזה האי דמתבאר בסוגיין, דאם סימנים דאורייתא, יתירו אשת איש על פי סימנים. ולכא' קשה, הרי איסורא מממונא לא ילפינן! אלא, כיון שבממון מספיק סימן אחד, לכן באיסורא, בהצטרף עוד סימן, אפשר לסמוך על הסימנים. שלא החמירו חכמים

פשוט הוא! ועיין בדו"ח להגרעק"א מה שכתב ליישב בדעת רש"י.

ופירשו בעל המאור ורבינו חננאל [הובא ברמב"ן וברשב"א], שהכוונה היא שיביא עדים שאינו רמאי, אלא צורבא מרבנן, ואז יטול בטביעות עין.

וכתב האחיעזר [ח"א אהע"ז סימן י"ד אות ג'], שחידוש היא שחידשה תורה באבידה, שהרי לא מצינו בכל התורה כולה חילוק בנאמנות בין ת"ח לע"ה. ואף אי אמרינן שסימנים דאורייתא, ו"עד דרוש" אתא לענין סימנים, היינו לסתם הני אדם, שצריך לדרשם על ידי סימנים אם אינם רמאים. אבל צורבא מרבנן, שידוע לנו שאינו משקר, מחזירין לו בטביעות עין לבד. שמה שהצריכה תורה בהשבת אבידה, היינו ברור שאינו רמאי. וכל שנתברר לנו דבר זה, נאמן הוא לומר שהחפץ שלו.

עוד הביא בעל המאור בשם הר"ש שלמה ז"ל: "אעל פי שהוא ידוע לרמאי, דרשוהו אם הוא רמאי באותה אבידה אם לאו. מאי לאו בסימנים, דלא יהבינן ליה אלא בסימן מובהק, הא לשאר בני אדם שאינן ידועין לרמאים, יהבינן אפילו בסימן שאינו מובהק, וש"מ סימנים דאורייתא! לא. לרמאי הידוע לא יהבינן ליה אלא בעדים, ולשאר בני אדם יהבינן להו בסימן מובהק". ועיי"ש מה שהקשה על פירוש זה.

והרמב"ן פירש: "לא — בעדים, לומר שמחזירין בעדים שהיא שלו, כגון עדי אריגה ומקח. שלא תאמר עדי נפילה בעינן, שמא מכרה לאחר, וממנו נפל". [וכתב הב"ח, שמה שמועיל עדי אריגה, היינו באינש דעלמא. אבל הרמאי, לא סגי עד שיביא עדי נפילה. ופירש דהכי אמר

סימן (237), שהרי הרבה ארוכים וגוצים יש (238).

ומה ששנינו שאין מועילים סימנים בכליו של המת, היינו משום דחיישינן לשאלה (239). שאנו חוששים שמא השאל הבעל את כליו לאחר, והלה לבשם, ואותו אדם הוא שמת, ולא הבעל!

ותמהינן: אי חיישינן לשאלה, אם כן, יקשה על מה שאמרנו לעיל, שמחזירין חמור בסימני אובך [אם בא אדם ונותן סימנים

מספיקה כדי להתירה להנשא. שמע מינה: סימנין לאו דאורייתא! (236) שאם לא כן, למה לא יספיק שיעידו על סימנים שיש בגופו ובכליו?

אמרי: אכן אפשר לומר שסימנים דאורייתא, ואילו היו מעידים על סימנים שבגופו ממש, היתה ניתרת בזה לינשא.

ומה ששנינו כאן שאין סימנים דגופו מועילים, הכוונה לסימנים דארוך וגוין. שאומרים העדים שהיה המת ארוך, או שאומרים שהיה גוץ. וזה אינו נחשב

238. כתב בתרומת הדשן, דלא מיירי בשארוך או גוץ באצבע משאר בני אדם בינונים, דזה פשיטא שלא הוי סימן! אלא מדובר שמופלג קצת במידת אורכו, או דהוי גוץ מדי, ואעפ"כ לא הוי סימן. אמנם יש שפסקו, שבאופן כזה הוי סימן.

239. הקשה בנודע ביהודה [נקמא אהע"ז סימן ל"ז, וכן בעוד אחרונים], למה נחוש לשאלה, הרי קיימא לן "חזקה כל מה שתחת יד אדם — הרי אלו שלו"!

ויש שתירצו, דלא אמרינן להך חזקה — אלא כשהוא תפוס בדבר בתפיסה הראויה לקנין, אבל הכא, דמיירי במת, שאינו ראוי לקנין, ליתא להך חזקה. וכבר נמצא יסוד זה בשב שמעתתא [שמעתתא ד' פרק י"ד].

אמנם בנו"ב דחה ביאור זה, שהרי הכלים של המת הם, והיה לבוש בהם עוד בעודו חי, ובאותה שעה הוחזקו שהם כליו מצד החזקה שכל מה שתחת יד אדם — שלו הוא, ולכן גם עתה, לאחר שמת, יש להחזיק הכלים שהם שלו. ובחזו"א [אהע"ז סימן כ"ה סק"ח] הביא ראייה לכך, שהרי אם יבוא יורשו של המת ויתבע את כליו של המת, אף אם יבוא אחר ויטען שהשאל

באיסורא טפי מבמונא היכא דאיכא תרתי למעליותא.

236. הקשה האבני נור [אהע"ז ח"א סימן י"ז, ועוד אחרונים], מאי ראייה, דלמא שאני עדות אשה, דאיכא חזקת איסור אשת איש, ולכן אין מועילין סימנים להוציאה מחזקתה, מה שאין כן באבידה, שאין המוצא נחשב מוחזק!

ותירץ, שאין זה נחשב עדות להוציא מחזקה, דעיקר העדות היא על זהותו של המת, אם הוא אדם פלוני שהיה בעלה של אשה זו, וסמכינן אסימנים לומר שאכן זהו המת, וממילא ניתרת האשה מאיסורה.

237. הש"ך פוסק, שאין זה סימן אף בממון, ואין מחזירין אבידה על פיו. אבל הסמ"ע פוסק שהוא סימן בינוני, ומחזירין אבידה על פיו.

והחתם סופר [בחידושי סוגיות, סימן ט"ז] מבאר בסוגיין, שאכן ארוך וגוץ הוי סימן באבידה, אלא שבעדות אשה אין מספיק סימן אחד, אלא רק אם נצרך גם את הסימן שבכליו. וסימן זה אינו נחשב סימן, כיון שאנו חוששין לשאלה, כמבואר בסמוך.

באוכף, משום שאנו מניחים שהוא גם בעל החמור] — היכי מהדרינן לו [היאך אנו מחזירים לו את החמור]? (240) (241) הרי עלינו לחשוש שמא השאיל בעל האוכף את

אוכפו לאחר, ואם כן, יתכן שהאוכף אכן שייך לזה שנותן בו סימנים, אבל החמור שייך לאותו אדם ששאל ממנו את האוכף! (242)

למת את כליו, אין שומעין לו, אלא מחזירין ליורש, מפני שהיתה למת חזקה בכלים אלו. עוד תירצו [בשור"ת חת"ס אהע"ז ח"א סימן פ', ועוד], שחזקה זו מועילה רק לומר שאי אפשר להוציאם מיד המחזיק בהם. שכך הוא הדין בענייני ממונות, שמי שהכלים אצלו — הוא המוחזק, וזה שבא לטעון כנגדו — הוא המוציא. אבל אין זו חזקה המבררת שהם שלו, ולכן אי אפשר לסמוך עליה לעדות אשה.

והנו"ב תירץ, דלהכי אין הולכין אחר החזקה, משום שנגד חזקה זו יש חזקת אשת איש.

ויש שכתבו, דמדאורייתא אכן אפשר לסמוך על סימני הכלים להתיר את האשה לעלמא, ורק מדרבנן אין סומכין על החזקה, משום חומרא דאשת איש. ועיין בשור"ת מהרי"ל דיסקין [סימן מ"ב ומ"ג], שהביא שנראה מהגר"א והקדמונים, שכל חשש שאלה אינו אלא מד"ס. ועיין מש"כ בזה בנו"ב.

וע"ע באחרונים שהקשו למה חיישינן לשאלה, ולא סמכין אחזקה ד"כאן נמצא כאן היה, שסומכין עליה גם באיסור אשת איש, כדאיתא במסכת יבמות [קטו ב]? ובאבני נזר תירץ, שאין אומרין חזקה זו, אלא גבי הדבר עצמו, דהיינו, שהכלים הם אכן של אותו מת הלבוש בהם. אבל אין מחזיקין מחזקת הכלים — לחזקת האשה, להתירה על פי חזקת הכלים.

240. הנו"ב [קמא אהע"ז סימן נ"א] הביא את שיטת מהר"ם ברבי, דסבירא ליה שרק בסימנים חיישינן לשאלה, כיון דאיכא גם חשש דלמא אתרמי, ובצירוף שני החששות — חיישינן להו. אבל גבי עדים המכירים בטביעות עין, לא חיישינן לשאלה.

והקשה עליו, אם כן, מה מקשה הגמרא כאן, היה לה לתרץ שמדובר בעדים! אלא על כרחך שאין חילוק בכך. ואכן הכי איתא בפירוש ברבינו חננאל: "ואף על גב דאיכא סהדי דהאי אוכף להאי גברא הוא, נימא דלמא השאילו לאחרים".

241. הקשו הראשונים, אם כן, במתניתין דלעיל: "ואלו חייב להכריז, מצא פירות בכלי", היאך מחזירין את הפירות על פי סימן הכלי, ניחוש לשאלה!

ותירצו, אף אם אמנם בדאורייתא חיישינן לשאלה, מכל מקום בממון תקנו חכמים שלא נחשוש לכך, כי היכי דתקנו להחזיר אבידה בסימנים, למאן דאמר שסימנים לאו דאורייתא. וקושיית הגמרא הכא, היכי מהדרינן חמור בסימני אוכף, קאי על חמור האמור בתורה, שהגמרא מפרשת שמחזירין אותו אף בסימני אוכף, ואם כן חזינן שמדאורייתא לא חיישינן לשאלה! [ועיין בעונג יו"ט [אהע"ז סימן קל"ד] מה שכתב בזה, ועיין בתומים סימן ס"ה סקי"ב]. והש"ך כתב, דאכן אין חילוק בין איסורא לממונא לענין חשש שאלה. אלא שבמשנתנו מדובר בכלי דלא מושלי אינשי, או שהכוונה היא שהמוצא יכריז "מצאתי פירות", והאובד יאמר שהם היו בכלי, וזה עצמו נחשב סימן.

242. כתבו הראשונים, דהאי דחיישינן לשאלה, היינו דחיישינן שהחמור הוא של השואל, והמשאיל שיוודע את סימני האוכף — בא לתבוע את המציאה. אבל לזה אין חוששין, שמא זה שנותן סימן הוא שואל, ואינו בעל האבידה, דאם כן, היאך מחזירין כל אבידה? ניחוש שמא

אמרי: על **אוכף** אתה שואל? **לא שאלו** (243) **אינשי אוכפא** (244) [בני אדם אינם משאלים אוכף לאדם אחר], אלא כל אחד משתמש רק באוכף שחמורו הורגל בו, **משום** דאוכף שהותאם לחמור אחר, ואינו לפי מידת גופו של חמור זה — **מסקב** ליה

לחמרא [גורם לו פצעים] (245).

איבעית אימא: מה שאמרנו אין מעדין על כליו של המת, היינו בעדות חירוי ובעדות **פומקי**. (246) שהעדים מעדין על כלי המת שהיו בצבע לבן או אדום, שאין זו עדות

זה שטוען שהאבידה שלו, שאלה פעם מבעליה, ולכן הוא יודע את סימניה! אלא על כרחך דלהא לא חיישין, משום שאם שאלו לשעה — לא ידע לכיין סימניו. ואף אם ידע את הסימנים, מכל מקום מנין הוא יודע שאבדה מהמשאיל? מה שאין כן במשאיל, ששפיר יש לחוש שיודע מאבירת השואל, כיון שהוא תבע ממנו את החפץ שהשאלו, והוצרך השואל ליטבע שאבדה ממנו ואינה ברשותו.

ולכן אין מחזירין חמור בסימני אוכף, משום דחיישין שזה שטוען שהאבידה שלו, הוא זה שהשאל לבעל החמור את האוכף. מה שאין כן בשאר אבידה, ליכא חששא, דאף אם אכן הטוען הוא המשאיל, מה בכך, הרי אנו מחזירין לו את שלו!

243. הב"ח גורס "לא משאילי". ומהרש"ל גורס: "לא שאילי".

244. כך הוא לשון רבינו חננאל: "איכוף לא מושלי אינשי, למה, כי פעמים שתהיה בהמת בעל האיכוף רזה, ובהמת השואל שמינה, וכשנותנין עליה זה האיכוף מתפתח, וכשמחזיר על בהמתו של המשאיל, מסקבה, פירוש עושה בה חבורה". מבואר מדבריו שהמשאיל הוא זה שמקפיד, כיון שלאחר שישאיל את האוכף, הוא עלול להזיק לחמורו.

וברש"י במסכת יבמות [ק"כ ב] כתב: "בעל החמור לא היה שואל אוכפו של זה לחבירו". וכתב בערוך לנר שם, שאין ברור מדבריו אם הכוונה על המשאיל, או על השואל.

245. הבית שמואל [סימן י"ז ס"ק ס"ט] מביא, דיש פוסקים שסוברים שדווקא למאן דאמר שסימנים דאורייתא, אמרינן דחיישין לשאלה, דלדידה קשיא מתניתין שאין מעדין על המת וכו', והוצרך לתרץ דחיישין לשאלה. אבל למאן דאמר שסימנים דרבנן, ניחא הך מתניתין, וממילא אין לנו הכרח לומר דחיישין לשאלה, ומסברא לא חיישין.

ומתוך כך העלו, שאם יש סימן אמצעי בגופו של אדם, וסימן מובהק בכליו, מתירין את האשה ממה נפשך. דאי סימנים דאורייתא, הרי אפשר להתיר על פי הסימן שבגופו. ואי דרבנן, הרי שאפשר להתיר על פי הסימן המובהק שבכליו, שהרי אם סימנים לאו דאורייתא, לא חיישין לשאלה!

אמנם הבית שמואל עצמו סובר, דאם סימנים דרבנן, כל שכן דחיישין לשאלה. ועיין במאירי כאן שכתב למסקנה, דאם סימנים דאורייתא — לא חיישין לשאלה. ואי דרבנן — חיישין!

246. הקשה החתם סופר [בשו"ת, אהע"ז ח"א סימן מ"ח], למה נקטה הגמרא חירוי וסומקי, ולא נקטה סתם, שהעדות על צבע הכלים? ועוד, למה היה צריך התנא להשמיענו שגם סימנים גרועים שבכליו אינם מועילים, הרי כבר השמיענו שסימנים כאלו שבגופו אינם מועילים, וכל שכן שבכליו אינם מועילים! ועוד, למה הפסיקה הגמרא בתירוץ שבכליו חיישין לשאלה?

ותירץ על פי מה שכתב מהרי"ט, שאין

מוכיחה, לפי שיש הרבה כלים בצבעים האלו. (247)

ומקשינן: **אלא הא דתניא:** שליח ששלחו הבעל להביא גט לאשתו, ואבד ממנו, ולאחר זמן **מצאו** השליח כשהוא קשור **בכים**

שלו, (248) **או בארנקי שלו, ובטבעת** [או בטבעת שלן], **או שמצאו בין כליו שבביתו, ואפילו** אם מצאו לאחר שעבר זמן **מרובה** מזמן האבידה, אף שאין השליח מכיר את הגט עצמו, אלא רק את הכלי שמצאו מונח בו — הגט **כשר**, ואין חוששין שמא נתחלף

חוששין לשאלה בכל כליו. שאם יש סימנים בכל כלי המת, הרי זה סימן, ולא חיישינן לשאלה, משום שלא מסתבר שאדם ישאל את כל כליו ויניח עצמו ערטילאי. עוד מקדים החת"ס לחדש, דהאי דאמרינן שסימן צבע אינו סימן, היינו דווקא כשכל הכלים שמעיד עליהם — באותו צבע הם. אבל אם מעיד על כלי אחד שהיה בצבע אחד, ואחר שהיה בצבע שונה — הוי סימן. ומעתה מיושב הכל שפיר. שמתחילה לא תירץ שהסימן הוא בצבע, משום שאם סימן גרוע שבגופו לא מהני, כל שכן שבכליו לא מהני! לכן הוצרך לתרץ דחיישינן לשאלה. אכן תירוצו זה נראה לגמרא דחוק, שהוצרך לומר שסימני כליו היינו במקצת כליו, דהא בכלום לא חיישינן לשאלה. לכן תירצה הגמרא תירוצו אחר, שהעדות היא על חיורי וסומקי, שקצת כליו חיורי, וקצתם — סומקי. ומן הדין היה לסמוך על סימן זה, כפי שהבאנו לעיל, אלא לפי שעל כלי אחד חיישינן לשאלה, תו ליכא אלא סימן צבע אחד, וזה הוי סימן גרוע, שאי אפשר לסמוך עליו. והעלה החת"ס מתוך כך, שאם יש כמה מיני צבעים, חיורי סומקי ואוכמי, שפיר סומכין עלייהו, ואפשר שאף סימן מובהק הן!

248. כתב הפנ"י [במסכת גיטין דף כ"ח], שמשמע מכאן שדווקא אם הגט קשור בתוך הכיס והארנקי, אז מועיל הסימן שבכיס ובארנקי. אבל אם היה הגט מונח בצדו, ולא היה קשור בו, לא מהני הסימן. ואף שלענין אבידה קיימא לן "מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן — חייב להכריז", לענין גט מחמירין באופן כזה. וכ"כ הנתיבות בסימן רס"ב. ועיין בבית שמואל [אהע"ז סימן י"ז ס"ק ס"ט] שכתב בענין עדות אשה שמת בעלה, שאין סומכין על ארנקי הסמוך להרוג.

אבל הרבה אחרונים כתבו, שאין מחמירין באשת איש טפי מאבידה [עיינן נ"ב תניינא סימן נ"א, קצוה"ח סימן רס"ב, ועוד]. ומכל מקום הכא לא מהני אם היה הגט סמוך לארנקי, לפי שגם האי דאמרינן באבידה, שאם מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן — חייב להכריז, היינו דווקא אם נראים הדברים שנפל אותו דבר מתוך הכלי שיש בו סימן. ולכן, בגט, שאין דרך שיהיה מונח בכיס או בארנקי, אלא בכלים שמניחין בהם שטרות, אינו כשר אלא אם כן היה קשור בכלי.

וגבי היכא דנמצא הגט בין כליו, כתב רש"י "כלי תשמישו שבביתו". וביאר הפנ"י במסכת גיטין [כ"ח א], שהוקשה לרש"י, היאך מהני באופן כזה אף שאין הגט קשור בהם? לכן פירש שמדובר שנמצא בין כלים שבביתו, דבאופן כזה אין חוששין אף אם אין הגט קשור בהם. מה שאין כן ברישא, שמדובר שנמצא שלא בביתו, ולכן רק אם נמצא קשור בכליו — כשר.

247. בחידושי הר"ן [עוד ראשונים] כתב, דלהך מסקנה, אין חוששין לשאלה. אבל יש אומרים שגם להך תירוצא, אכתי חיישינן לשאלה. וכן נקטו הפוסקים להלכתא [עיינן פתחי תשובה סימן י"ז סק"ה, ועוד].

באחר, ולא נכתב לשם אשה זו.

ואי סלקא דעתך שחיישינן לשאלה, כי מצאו קשור בכיס — אמאי כשר? ניהוש לשאלה!

נחשוש שמא השאיל השליח את כיסו לאדם אחר, ואותו אדם קשר בו גט, ואבד הכיס ממנו! (249)

אמרי, תירצו: אין לחשוש לכך, משום שכים וארנקי וטבעת — לא משאלי אינשי אין בני אדם נוהגים להשאילם לאחרים. (250)

והטעם:

כים וארנקי אין משאילין — משום

מהפוסקים לא הזכיר דמעידין עליו אם מכירים כיסו וטבעתו וארנקי שלו וכו'. משמע דסבירא ליה לפוסקים כתי' אחר שכתבו התוס', דמעיקרא כי בעי לאתויי מברייתא דמצאו קשור בכיס וכו' דסימנים דאו', הוה סלקא דעתך דאדם אחר מצאו, ומחזירו על ידי סימן זה שקשור בכיס, ולכך בעי למיפשט מינה דסימנים דאו'. וכי אמר רבא דכו"ע סימנים דרבנן, סבר דמירי במצאו בעצמו, ומכיר הכיס בטביעות עין ונאמן במיגו וכו', ואם כן, גבי עדות אשה דליכא למימר מיגו, אין מעידין אפילו על כיס וארנקי וטבעת וכו', כיון דמספקא לן אי סימנים דרבנן, אפילו בכלים דליכא למיחש לשאלה — לא הוי סימן". וביאר הבית שמואל בכונותו, שמה שהגמרא מתרצת דבהנך כלים דלא מושלי אינשי — מעידין על פיהם, היינו לצד דסימנים דאורייתא. דכמו שסומכין על סימנין להתיר את האשה, כך גבי חשש שאלה, אין חוששין בכלים דלא מושלי אינשי. אבל אי סימנים דרבנן, ואין סומכין אלא על סימנים מובהקין, אזי גם גבי חשש שאלה, חיישינן אף בכלים דלא מושלי אינשי.

והקשה הגרעק"א [בדו"ח] על דברי הב"י, אם כן, חוזרת קושיית הגמרא לעיל, חמור בסימני אוכף — היכי מהדרין! שהרי תירוצה הגמרא שאוכף לא מושלי אינשי, מתיישב רק אי אמרינן שסימנים דאורייתא. אבל אם סימנים דרבנן, חיישינן אף בכלים דלא מושלי אינשי! ועיין באחרונים שהאריכו בדברי הב"י.

249. כך פירש רש"י. והקשה הנו"ב [סימן נ"א], הרי הכא חשש שהשאיל הוא רק כלפי אדם אחד, דהיינו אדם ששמו ושם אביו כשם המשלח, שאנו חוששים שהוא הניח בכיס גט דומה לגט ששליח זה הביא, ובכהאי גוונא לא חיישינן לשאלה!

ותירץ החכם צבי, דהכא, כיון שאפשר לפתור את הבעיה על ידי כתיבת גט חדש, לכן החמירו לחשוש לשאלה אף באופן כזה. אמנם בנוב"י דחה את דבריו. ועיי"ש מה שתירץ. וע"ע בשו"ת חת"ס [אהע"ז סימן מ"ח] מה שכתב בזה.

אמנם במסכת יבמות [ק"כ ב] פירש רש"י: "שמא השאילו לאחר, וקשר בו גט זה, והחזירו לזה, ושכח בו גט". והעירו האחרונים, למה לא פירש בפשטות כפי שפירש כאן, שהחשש הוא שהשואל קשר בו גט, ואבד מהשואל? ועיין במרחשת [ח"ב סימן ז'] ובאחיעזר [אהע"ז סימן ט"ז] מה שכתבו בזה.

250. כתב הרשב"א: "דמהא שמעינן דמעידים עליהם [להתיר אשה], ואפילו למאן דאמר סימנים לאו דאורייתא, דהא מהדרין גיטא עליהו, ולא חיישינן לשאלה כלל בכל כי הא, וסמכין עליהו לאהדורי גט אשה, והוא הדין לעידי מיתה". וסמכו על דבריו הרבה פוסקים, והתירו אשה על פי כלים דלא מושלי אינשי.

אבל בשו"ת בית יוסף [דיני מסל"ת סימן ז'] כתב: "אבל הרי"ף והרא"ש כתבו מתני' סתמא, דאעל פי שיש סימנים בגופו ובכליו, ולא הזכירו שמעידין על סימן מובהק שבכליו, וכן שום אחד

המשאיל, ויזיף בו את משלוחיו. (253)

ועתה דנה הגמרא: **לימא**, האם יש לנו לומר, שהנדון אם סימנים דאורייתא או דרבנן — כמחלוקת **תנאי** היא!

שכך שנינו בברייתא: **אין מעידין על השומא** [יבלת]. עדים המעידים על אדם שמת, כדי להתיר את אשתו להנשא לאחר, וכסימן הם אומרים שראו שומא במת, באבר פלוני, (254) הרי אף שידוע לנו שאכן בבעלה של האשה

דמסמני. (251) שאומרים אנשים: סימן לאדם שמשאיל את כיסו — שמוכר לשואל את מזלו. (252)

וטבעת אין משאילין — **משום דמזיף**. שבזמנם היה לכל אחד בטבעתו חותם מיוחד, והיו נוהגין לחתום בו דברים הנשלחים על ידם, כדי שיוכר הדבר שהם שלחום. ואם ישאיל טבעתו לאחר, יוכל השואל להכין חותם דומה לחותמו של

המקום]. וכתב, דמהתוס' דהכא מוכח שאינם סוברים כך, שהרי כאן אינו מוציא בפיו שהטעם שאינו משאילו — משום דמסמני! אמנם יש שכתבו שאין ראה מהתוס', כי מה שלא תירצו כך, היינו משום דחיישינן שהוא יאמר את הטעם לשואל, כדי שלא ישאיו שם רע בשכניו.

252. יש שהקשו [עיי'ן שו"ת פנים מאירות סוס"י ל"ב], עדיין נחשוש לפקדון, שהרי אדם מפקיד את כיסו וארנקו אצל אחר! והביאו, שבשו"ת הב"ח [סימן פ"א] כתב, שאין חוששין לפקדון, כיון שאין דרך כ"כ להפקיד כמו שדרך להשאיל.

253. כך פירש רש"י. ובמסכת יבמות פירש: "שמא יעשה חותם וצורה כנגד טבעתו, וילך ויראהו לאשתו, ויטול הימנה כל אשר ישאל". ועל כל פנים, מוכח מרש"י, שטבעת שאין בה חותם — משאילים לאחרים. וכן מוכח מהאי דאמרינן במסכת נדרים, גבי המודר מאכל מחבירו: "אבל משאיל לו חלוק וטבעת וטלית ונזמים", ומפרש לה, טבעת — כדי ליראות בה [נוב"ח ח"ב אהע"ז סימן נ"א].

254. הב"י [סימן י"ז] מביא שכתב הרד"ך, שדקדק רש"י ונקט שאמרו העדים שהיתה לו שומא באבר פלוני, ולא אמרו היכן היתה בצמצום. אבל אם העידו על מקומה ממש,

251. הקשו התוס', הא כתיב: "לא תנחשו"! וכתבו דמתורץ על פי האי דאמרינן במסכת שבת, "כל דבר שיש בו משום רפואה, אין בו משום דרכי האמורי".

וביאר מהר"ן חיות את דבריהם, על פי דברי הרמב"ם במורה נבוכים: "כל שיש בו משום רפואה וכו', רוצים בזה שכל מה שיגזרוהו העיון הטבעי הוא מותר וכו', וכל מה שנתאמת נסיונו באלו, אע"ל פי שלא יגזרוהו ההיקש, מותר לעשותו". וזו כוונת התוס', דלכן כיס וארנקי דמסמני — לא מושלי אינשי, דנתאמת הנסיון בזה, ואין בזה משום "לא תנחשו".

ואכן במסכת יבמות הגירסא היא "משום דמנחשי", ולא כגירסא שלפנינו "משום דמסמני". וכתב הרש"ש, דלפי זה אפשר לישב את קושיית התוס', דנחש לחוד — וסימן לחוד. והכא רק סימן הוא, ולכן מותר.

ועיין בפתחי תשובה, שהביא דיש פוסקים שכתבו, דאיסור נחש אינו אלא כשמוציא את הדברים בפיו. אבל אם רק מחשב בלבו טעם זה של ניחוש, ולכן נמנע מלעשות דברים אלו — מותר. ולכן מותר לשחוט תרנגול שקרא כעורב וכו', ומותר לומר לאחר לשחטה, ובלבד שלא יאמר לו טעם דניחוש [כ"כ הרמ"א י"ד סימן קע"ט. ועיין בהגהות הגר"א שכתב שם, שהדברים קשים כחומץ לשיניים לגנוב דעת

זה שמת, עלולה להיות **מצויה** גם באדם אחר שהוא **בן גילו**, שנולד בשעת לידתו ומזלו של זה — **קמיפלגני**.⁽²⁵⁵⁾

מר, תנא קמא, **סבר**: שומא מצויה בבן גילו. ולכן אין השומא ראייה, שהרי יתכן שהמת הוא אדם אחר, בן גילו, שגם בו היתה שומא כזו.

ומר, אלעזר בן מהבאי, **סבר**: שומא אינה מצויה בבן גילו.

איבעית אימא: דכולי עלמא סוברים ששומא אינה מצויה בבן גילו.

והבא — בשאלה האם **סימנין העשויין להשתנות לאחר מיתה**, כגון, שומא שהיתה בחייו שחורה, האם היא עלולה ליהפך לאחר מיתתו ללבנה,⁽²⁵⁶⁾ או לא — **קמיפלגני**.⁽²⁵⁷⁾

היתה שומא באותו אבר, אין זה סימן מספיק כדי להתירה.

ואלעזר בן מהבאי אומר: מעידין על השומא. כלומר, הרי זו נחשבת ראייה למיתת הבעל.

מאי לאו — **בהא קמיפלגני**: דתנא קמא סבר **סימנין דרבנן**, ולכן, גבי אשת איש, שאיסור דאורייתא הוא, אין סומכין על סימנים.

ואלעזר בן מהבאי סבר סימנין דאורייתא, ולכן אפשר לסמוך על השומא!

אמר רבא: אפשר לומר **דכולי עלמא** סוברים ש**סימנין דאורייתא**.

ובמה נחלקן הבא?

בנדון האם שומא שנראית בגופו של אדם

וכתב הנוב"י, דסבירא ליה להגמרא באוקימתא זו, שאכן שומא מצויה בבן גילו — ולכן אין זה סימן. והאי דאמרינן דלכולי עלמא אינה מצויה בבין גילו, היינו שאין מצוי שתהיה שומא באותו מראה בבן גילו. וכיון שהמראה עשוי להשתנות לאחר מיתה, אם כן, נשארה רק השומא עצמה לסימן, וזה אינו נחשב סימן, כיון שמצוי בבן גילו. אמנם כתב שם, דמלשון הראב"ד משמע, שהשומא עצמה משתנה לאחר מיתה. שהשומא היא שינוי בעור, ויכול דבר זה להתחדש לאחר מיתה, אף במקום שלא היה בו שום רושם בחייו. ובשו"ת הב"ח [סימן פ"א] כתב, שודאי הוא ששומא משתנית לאחר מיתה. ולכן אם ימצאו לאחר מיתה שומא באותו מראה שהיה לה מחיים, מוכחא מילתא דאיניש אחרינא הוא, לפי שודאי הוא שהשומא של הבעל אינה נראית עתה כפי שנראתה מחיים.

257. כתב הראב"ד [הובא בשטמ"ק]: "דווקא

דהיינו, שהיתה באבר פלוני, ובמקום פלוני באבר, הוי סימן מובהק. אבל יש שכתבו, שאף באופן כזה לא הוי סימן מובהק.

255. השטמ"ק הביא בשם הראב"ד, שמחלוקת זו אינה דווקא בשומא, אלא ה"ה לשאר חידושים ועניינים הנולדים עם האדם, כגון רגלו עקומה, או יתר בידיו ורגליו שש ושש אצבעות, כי מה הפרש יש בין שומא לשאר חידושים הנולדים עם האדם?!

ועיין בנו"ב [קמא אהע"ז סימן נ"א] שדייק מלשונו, שדווקא בחידושים הנולדים עם האדם, שהוא מעצם טבעו, שייך לומר שמצויין בבן גילו. אבל בדברים המתחדשים בגוף על ידי מעשה — לא.

256. כך כתב רש"י. והקשו האחרונים, מה בכך אם משתנית משחורה ללבנה, הרי עיקר העדות היא על עצם המצאות השומא בגוף המת, וזה אינו משתנה לאחר מיתה!

— קמיפלגני.

מר, אלעזר בן מהבאי, סבר: שומא סימן מובהק הוא. ולכן, על אף שסימנים דרבנן, מכל מקום אפשר לסמוך על כך, שהרי סימן מובהק הוא, והוכחה וודאית היא שזהו האדם שמת. (258)

ומר, תנא קמא, סבר: שומא לאו סימן מובהק הוא. וכיון שסימנים דרבנן, אי אפשר להתיר את האשה על סמך השומא.

אמר רבא: אם תמצני לומר שסימנין לאו

מר, תנא קמא, סבר: סימנין עשויים להשתנות לאחר מיתה. ולכן השומא אינה ראייה, שהרי יתכן שהיא נשתנתה לאחר מיתה, ולא היתה נראית כך מחיים.

ומר, אלעזר בן מהבאי, סבר: סימנין אין עשויים להשתנות לאחר מיתה.

איבעית אימא: דכולי עלמא סוברים ששומא אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה, וכמו כן כולי עלמא סוברים שסימנין — דרבנן.

והכא, בשאלה האם שומא סימן מובהק הוא

אבידה שמכנין על סימנים שבגופו! 258. כתב הב"י, דמהכא מוכח שאף אם סימנים דרבנן, מכל מקום סימן מובהק מועיל מהתורה אף באיסור א"א. וכן כתבו התוס' לעיל [י"ט א, ד"ה אי סימנים].

אבל החלקת מחוקק [סוסי"י ז'] הביא, דיש אומרים שרק בממון שייך לחלק בין סימנים מובהקין — לשאינם מובהקין. אבל באיסורא — אין לחלק. ומה שהגמרא כאן העמידה את מחלוקתם אם שומא סימן מובהק הוא, היינו רק היכא דאיכא נפקא מינה גבי ממונא, כגון לענין נחלה, מי יירש את המת.

והראב"ד [הובא בשטמ"ק] סובר, דאי אמרינן שסימנים לאו דאורייתא, אזי גם סימנים מובהקין לאו דאורייתא. והאי דאמרינן הכא שאם שומא סימן מובהק הוא, מתירין את האשה על פיו, מדרבנן הוא, שהקילו משום עיגונא, ומשום חזקה דאשה דייקא ומנסבא.

והמאירי הביא שיטה אחרת, שכל האבעיא אם סימנים דאורייתא, וסמכינן עלייהו גם באיסור אשת איש, היא רק בסימנים מובהקין. אבל בסימנים שאינם מובהקין, פשיטא לן שהם מדרבנן.

שומא, שאינה אלא שינוי בעור האדם. אבל שאר חידושים שהן מן העצמות ומן עובי הבשר, כגון בעל חטוטרת, וראשו שקוע וכיו"ב, ודאי אינם עשויים להשתנות. וכן דקדקו מלשון רש"י: "אם היתה שחורה, במותו נעשית לבנה". משמע קצת, דבשאר שינויים לא אמרינן שעשויין להשתנות אחר מיתה.

אבל יש פוסקים שכתבו, דמשמעות לשון הגמרא: "והכא בסימנים העשויין להשתנות לאחר מיתה קמיפלגני" היא, שבכל ענין אין מעדיין על סימנים שבגוף האדם, מטעם שעשויין להשתנות לאחר מיתה.

ובשו"ת שואל ומשיב הביא, דהכי משמע בירושלמי במסכת יבמות [פט"ז ה"ג]. שהקשה על המשנה ד"אין מעדיין וכו' אעל פי שיש סימנים בגופו ובכליו": "ולא כן תני: מנין ל[שורן] אחיך שטעה, אתה מחזירו בין בגופו בין בכליו?" ותירץ: "שנייא היא, שהסימנין דרכן להשתנות!" משמע שבכל הסימנים אמרינן דעשויין להשתנות לאחר מיתה. כי אחרת, מה תירץ הירושלמי, אכתי יקשה, שלענין עידי מיתה לא סמכינן אף על סימנים שאין דרכן להשתנות, שהרי המשנה מדברת בכל הסימנים, ואילו לענין

חזר רבא והקשה לרב ספרא: **אלא הא דתנן: רבן שמעון בן גמליאל אומר:** המוצא שלשה שטרות חוב, של אדם אחד הלוח [שלוה] משלשה בני אדם שונים. הלווה טוען שפרע את חובותיו, והחזירו לו המלוים את שטרות החוב, ואבדו ממנו. ואילו המלוים טוענים, שהשטרות אבדו מהם, והלווה עדיין לא פרע את חובו —

יחזיר את השטרות ללוה. שכך מסתבר, שנפלו מידו לאחר שפרע חובותיו. שאילו נפלו מהמלוים, היאך נמצאו כל השטרות כרוכים יחד?

ואם מצא שטרות של שלשה בני אדם שלוו מן האחד — יחזיר את השטרות למלוה. שאין זה מסתבר שאבדו מהלווים, שאם כן, היאך נמצאו כל השטרות כרוכים יחד?

וסבר רבא, שמחזירים למלוה בנתינת סימן זה, שאומר שאבדו לו שלשה שטרות, שהלוה בהם לשלשה בני אדם.

ועתה, באופן כזה, אם אכן נפל השטר מהלוה, שכבר פרע את חובו, האם ניהא ליה ללוה לאחזרו ליה [שיחזירו לן] למלוה? הרי עדיף לו שיהיו השטרות מונחים ביד המוצא לעולם, שאז הרי הם כשרופים, ולא יגבה

דאורייתא, היכי מהדרין אבידתא בסימנין? (259) כלומר, אמנם יכולים חכמים לתקן תקנה כזו, אף שאין הסימנים ראייה ברורה, מטעם הפקר בית דין הפקר. אבל איזה עניין ראו חכמים לתקן תקנה זו, הרי יתכן שהוא נותן את האבידה למי שאינו בעליה?!

וביאר רבא: טעם התקנה הוא, משום דניהא ליה למוצא אבידה דנהדר [שיחזירה] בסימנין, אף שאין זו ראייה ברורה, כי היכי דכי אבדה ליה אבידה לידה, למוצא, נמי נהדר ליה [יחזירו לן] בסימנין.

אמר ליה רב ספרא לרבא: וכי אדם עושה טובה לעצמו בממון שאינו שלו? מה אכפת שדבר זה נוח לו למוצא, אם לבעל האבידה אין זה נוח?!

אלא, כך הוא הטעם: ניהא ליה לבעל אבידה עצמו בתקנה שתקנו חכמים, למיהב סימנין ולמשקליה [שיתנו סימנים באבידה — ויטלוה]. משום שמידע ידע המאבד דעדים לית ליה על כך שהיא שלו, ואם יזיקוהו לעדים, הרי לא תוחזר אבידתו לעולם! ולכן מימר אמר בלבו: הרי כולי עלמא לא ידעי סימנין מובחקים דידה חוץ ממני, ואנא יחיבנא סימנין מובחקים דידה — ושקלנא לה [ואטלנה]!

לרבא גופיה, שמדובר כשאינ בהם סימן, אלא רק סימן מקום, ובאופן כזה לא שייך לומר שההכרזה היא משום עדים, שהרי כתבו התוס', שהטעם הוא, שעל ידי הסימנים ימצא עדים, וזה לא שייך בסימן מקום! אלא בהכרח שמחזירין על פי הסימן עצמו.

259. הקשה הגרעק"א, היכן מצינו בפירוש שמחזירין אבידה בסימנים? אי ממתניתין, הרי שנינו רק שחייב להכריז, ויתכן שחובת ההכרזה היא כדי שיבואו עדים, ואכתי מנלן שמחזירין על פי סימנים?

ותירץ, שמוכח כן מהאי דתנן דכריכות ברשות היחיד חייב להכריז, והרי סבירא ליה

בהם המלוה לעולם! (260)

אמר ליה רב ספרא: מה שמחזירים התם ללוה ולמלוה, לא מחמת סימנים אלו — אלא **סברא הוא** שכן הוא הדין:

אחד הלוח משלשה — מסתבר שיחזיר ללוה, משום **דגבי לוח שכיחי** שימצאו אצלו שלשה שטרות, שלוח בהן משלשה בני אדם. אבל **גבי מלוה לא שכיחי** שימצאו אצלו כל שלשת השטרות של הלוח, שהרי השטרות של המלווים האחרים לא היו צריכים להמצא אצל מלוה זה!

אלא, על כרחך **שמע מינה שמלוה נפול**.

ואילו המוצא שטרות של שלשה שלוו מאחד — מסתבר שיחזיר **למלוה**, משום **דגבי מלוה שכיחי** שימצאו אצלו שלשה שטרות של לווים שונים שלוו ממנו. אבל **גבי לוח — לא שכיחי**, שהרי השטרות של הלווים האחרים לא היו צריכים להמצא אצלו!

אלא, על כרחך שאבדו השטרות מהמלוה.

כח-א ומקשינן: **אלא הא דתנן: מוצא תכריך של**

שטרות [שטרות כרוכים זה בזה], או שמצא **אגודה** [צרור קשור] של שטרות — הרי זה יחזיר למי שיתן בהם סימנים, האם **חכי נמי דניחא ליה ללוה לאחדורי ליה למלוה?** שמא אכן פרע כבר הלווה את חובו, ועל ידי שיחזירו את השטרות למלוה, יוכל לגבות על ידם שלא כדין!

אלא אמר רבא: סימנין דאורייתא.

ולמדים דבר זה, מדכתיב בענין אבידה: **”והיה עמך עד דרש אחיך אתו”**.

ויש לתמוה, **וכי תעלה על דעתך שיתננו** המוצא קודם **שידרשנו** אדם? אם אין אדם שתובע את האבידה, מנין ידע המוצא למי להשיבה?!

אלא, כך אמרה תורה: **דרשהו**, את זה שבא לתבוע את האבידה, **אם רמאי הוא, או אינו רמאי!**

לאו [האם לא] **בסימנין** ידרוש אם הוא רמאי או לא?

שמע מינה שסימנים דאורייתא.

260. הקשו הראשונים, למאי דסבירא ליה להגמרא עתה, שמחזירין על פי סימנים, אם כן, מדוע שנינו שאחד הלוח משלשה — יחזיר ללוה, שלשה שלוו מן האחד — יחזיר למלוה, הלא העיקר הוא מי נותן את הסימנים, הלוח או המלוה!

ותירצו, שסבור עתה הגמרא, שאף שהחזרה היא על פי סימנים, מכל מקום באחד הלוח משלשה, מחזירין רק ללוה, דלוח מועילה הסברא דגבי לוח שכיחי, וגבי מלוה לא שכיחי, שלא יועילו סימנים של המלוה. ומיהו, אין סברא זו מועילה שיחזירו ללוה בלי סימנים. וכן

ובחי” הר”ן כתב, דאף בסלקא דעתך ידע הגמרא את הטעם באחד שלוח משלשה, דגבי לוח שכיחי, וכן את הטעם בשלשה שלוו מאחד, אלא שהיה סבור שאומדנא זו — הרי היא כאומדנא דסימנים. ואם סימנים לאו דאורייתא, לא יועילו הנך טעמי מדאורייתא, אלא רק מתקנת חכמים. ולכן הקשה, שהסברא שאמר רבא גבי

ותירצו, שסבור עתה הגמרא, שאף שהחזרה היא על פי סימנים, מכל מקום באחד הלוח משלשה, מחזירין רק ללוה, דלוח מועילה הסברא דגבי לוח שכיחי, וגבי מלוה לא שכיחי, שלא יועילו סימנים של המלוה. ומיהו, אין סברא זו מועילה שיחזירו ללוה בלי סימנים. וכן

ותירצו, שסבור עתה הגמרא, שאף שהחזרה היא על פי סימנים, מכל מקום באחד הלוח משלשה, מחזירין רק ללוה, דלוח מועילה הסברא דגבי לוח שכיחי, וגבי מלוה לא שכיחי, שלא יועילו סימנים של המלוה. ומיהו, אין סברא זו מועילה שיחזירו ללוה בלי סימנים. וכן